

III. ÚS 359/96

Zákon o Ústavním soudu (č. 182/1993 Sb.) jako zákonnou podmínku stanoví, že před podáním ústavní stížnosti musí stěžovatel vyčerpat všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 cit. zák.); ratio legis tohoto ustavení spočívá nejen v tom, aby ta která věc byla (pravomocně) posouzena především těmi orgány veřejné moci, do jejichž pravomoci (příslušnosti) takové posouzení spadá, ale také v tom, aby případné vady v procesním postupu před orgánem nižšího stupně mohly být v řádném opravném řízení posouzeny a případně způsobem zákonem předvídaným odstraněny.

O tom, zda někdo spáchal trestný čin a jaký, nerozhoduje subjektivní náhled jednotlivce, ale výlučně orgány k tomu z Ústavy a ze zákona povolané (čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb. , čl. 39 Listiny základních práv a svobod); případný nesouhlas s autoritativním (a pravomocným) rozhodnutím těchto orgánů je zcela nerozhodný a nemůže založit důvod pro vyvinění z odpovědnosti za (neoprávněný) zásah do zákonem chráněných hodnot jiných subjektů.

Svoboda projevu a vyjádření vlastních názorů nemá charakter filosofické kategorie, ale jako pojem ústavněprávní při své aplikaci na konkrétní skutkový základ podléhá obvyklým zásadám a pravidlům právní interpretace.

Ústavně zaručené právo vyjadřovat své názory (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod) bez ohledu na případně možné omezení zákonem (čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod) je již obsahově omezeno právy jiných, ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky či z jiných zábran daných zákonem chránících celospolečenské zájmy či hodnoty; nejen tato obsahová omezení mohou právo vyjadřovat názory zbavit jeho ústavní ochrany, neboť i forma, jíž se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany.

Ústavní soud

rozhodl v III. senátě ve věci ústavní stížnosti J. K. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze, na ochranu osobnosti a práva na informace, t a k t o :

Ústavní stížnost se z a m í t á .

O d ů v o d n ě n í

Ústavní stížností, která co do formálních podmínek odpovídala zákonu [§ 30 odst. 1 , § 34, § 72 odst. 1 písm. a), odst. 2, 4 zák. č. 182/1993 Sb.], napadl stěžovatel rozhodnutí obecných soudů (Městského soudu v Praze ze dne 13. září 1995, sp. zn. 32 C 129/93 a rozsudek vrchního soudu tamtéž ze dne 26. září 1996, sp. zn. 1 Co 479/95) a tvrdil, že těmito rozhodnutími obecné soudy jako orgány veřejné moci porušily jeho ústavně zaručená základní práva na svobodu myšlení (čl. 15 Listiny základních práv a svobod) a na svobodu projevu (čl. 17 dtto) ; porušení těchto ústavně zaručených základních práv spatřoval stěžovatel v tom, že obecné soudy I. a II. stupně v řízení o ochranu osobnosti (vedlejšího účastníka) dospěly shodně k závěru, že novinovými články uveřejněnými ve stěžovatelem vydávaných novinách Český deník (články ze dne 9. dubna, 19. dubna a 25. června 1993) ohrozil vedlejšího účastníka v jeho osobnosti a občanské cti (§ 11 o. z.) a v důsledku toho zavázaly stěžovatele proplatit vedlejšímu účastníkovi náhradu nemajetkové újmy (§ 13 odst. 2 o. z. , v současně platném znění) ve výši 100 000 Kč.

V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel tvrdil - stručně shrnuto - že vpředu označené

novinové články byly výrazem oprávněné kritiky jednání vedlejšího účastníka, který v redakci svých novin Pražský Večerník v rozporu se zákonem (zák. č. 1/1991 Sb.) zaměstnával redaktory nikoli v zaměstnaneckém (pracovněprávním) poměru, ale jako "podnikatele na základě obchodních smluv, a že tak český stát poškodil na daňových a jiných odvodech"; máje současně za to, že obecné soudy založily svá rozhodnutí na skutkových zjištěních, která jsou "v zásadním nesouladu s provedenými důkazy", stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud svým nálezením obě rozhodnutí obecných soudů (rozsudky jak vpředu jsou označeny) jako odporující jak Listině základních práv a svobod , tak Ústavě (čl. 40 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), zrušil.

Účastníci tohoto řízení (Městský soud v Praze a vrchní soud tamtéž) vyjádřením předsedů senátů, z nichž napadená rozhodnutí vzešla (§ 30 odst. 3 zák. č. 182/1993 Sb.), vývody ústavní stížnosti odmítli, odkázali na jejich odůvodnění a shodně navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítl.

Vedlejší účastník vyvracel vývody ústavní stížnosti, zdůraznil věcnou správnost napadených rozhodnutí a s poukazem na to, že i kritika jakéhokoli jednání nesmí vykročit z mezí daných ochranou (jiných) ústavně zaručených základních práv kritizovaných osob, navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost zamítl.

Ústavní stížnost není důvodná.

Podle odůvodnění rozsudků obecných soudů I. a II. stupně těžiště věci spočívá v posouzení stěžovatelem publikovaných tvrzení, že

a) vedlejší účastník (v řízení před obecnými soudy žalobce) "za 14 měsíců od ledna 1992 okradl náš stát (tedy nás všechny) pomocí daňových podvodů o částku téměř čtyř milionů korun" (Český deník dne 9. 4. 1993);

b) v článku "Zásluhy nemusí být oceněny" (Český deník dne 19. 4. 1993) je vedlejší účastník označován za podvodníka a

c) "Lidová demokracie a Večerník Praha jsou zatím v českých rukou... v rukou člověka s kriminální minulostí i přítomností - F. S. (tj. vedlejšího účastníka) a že "po třech měsících od (stěžovatelova) trestního oznámení ve věci daňových úniků tohoto pána podnikatele ve výši téměř čtyř milionů korun..." (Český deník - Český tisk před rozhodnutím? ze dne 25. 6. 1993).

Tato tvrzení obecné soudy obou stupňů na základě skutkových zjištění (plynoucích z důkazů provedených soudem I. stupně) posoudily shodně tak, že stěžovatel, který stran jejich pravdivosti neunesl důkazní břemeno, jimi zasáhl vedlejšího účastníka v jeho právech, jejichž ochrana je dána ustanoveními občanského zákoníku (§ 11); v řízeních před obecnými soudy stěžovatel totiž "neprokázal, že žalobce (tj. v tomto řízení vedlejší účastník) je daňový podvodník (velkopodvodník), který stát připravil o čtyři miliony korun, ani že je kriminálník", neboť "žalobce má čistý výpis z trestního rejstříku a není proti němu vedeno trestní stíhání - ani pro krácení daně, ani pro jiný trestný čin" (obecný soud I. stupně), takže citované výroky nemají charakter oprávněné kritiky, která by byla "přípustná, tj. oprávněná" tehdy, kdyby byla "přiměřená co do obsahu a formy" a kdyby vycházela "z pravdivých výchozích podkladů a nevybočovala by z hranic nutných k dosažení svého účelu" (odvolací soud).

Protože inkriminované výroky, jak byly citovány, byly stěžovatelem publikovány v periodiku s celostátní působností, dospěly obecné soudy ke shodnému závěru, že "z objektivního pohledu jde o citelný zásah do osobnosti žalobce... a že jeho vážnost a profesní čest tak byla snížena ve značné míře", a proto dovodily naplnění podmínek pro přiznání náhrady nemajetkové újmy v

peněžích (§ 13 odst. 2 o. z.), kterou stanovily ve výši 300 000 Kč (soud I. stupně), resp. 100 000 Kč (odvolací soud); změnu v náhradovém výroku odůvodnil odvolací soud poukazem na to, že vedlejší účastník "zaměstnáváním" různých pracovníků zkrátit ve smyslu zák. č. 54/1956 Sb. odvody na nemocenském pojištění a to ve výši nejméně 200 000 Kč.

Z obsahu Ústavním soudem vyžádaného spisu obecného soudu (zn. 32 C 129/93 Městského soudu v Praze) vyplynulo, že stěžovatel ve svém odvolání do rozsudku soudu I. stupně (č. l. 60 až 64 spisu o. s.) tomuto soudu vytýkal pochybení výlučně v oblasti právního posouzení inkriminovaných výroků, když dovozoval - ostatně zcela shodně s obsahem své ústavní stížnosti - že ony výroky jsou - stručně řečeno - výrazem "přiměřené kritiky jednání" vedlejšího účastníka, v němž stěžovatel spatřoval (a spatřuje dosud) trestný čin; na rozdíl od vývodů ústavní stížnosti nesměřovaly tedy námitky stěžovatele vůči skutkovým zjištěním tak, jak k nim obecný soud I. stupně ve svém rozhodnutí dospěl, netvrdil, že by tato skutková zjištění "byla v zásadním nesouladu s provedenými důkazy" a nedomáhal se provedení důkazů dalších či - pokud jde o vlastní jeho odvolací návrh - jiného rozhodnutí než změny napadeného rozsudku v meritu věci (zamítnutí žaloby). Je tedy zjevné, že naznačené námitky jsou konstruovány a (v řízení o ústavní stížnosti) uplatněny ex post, aniž by se jimi stěžovatel bránil již v řádném opravném řízení; takovýto postup však podle přesvědčení Ústavního soudu není přípustný.

Zákon o Ústavním soudu (č. 182/1993 Sb.) jako zákonnou podmínku stanoví, že před podáním ústavní stížnosti musí stěžovatel vyčerpat všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 cit. zák.); ratio legis tohoto ustavení spočívá nejen v tom, aby ta která věc byla (pravomocně) posouzena především těmi orgány veřejné moci, do jejichž pravomoci (příslušnosti) takové posouzení spadá, ale také - ne-li především - v tom, aby případné vady v procesním postupu před orgánem nižšího stupně mohly být v řádném opravném řízení posouzeny a případně způsobem zákonem předvídaným odstraněny.

Ostatně v posuzované věci je výtka stěžovatele co do vad ve skutkových zjištěních lichá; podle obsahu spisu založily obecné soudy svá skutková zjištění mimo jiné na úředních zprávách (Městského státního zastupitelství v Praze, Policie ČR - Úřadu vyšetřování hl. m. Prahy apod.) nehledě již ani k tomu, že zjištěnému protiprávnímu jednání vedlejšího účastníka (zkrácení odvodu nemocenského pojištění) dal obecný soud II. stupně příznání výraz ve snížení náhrady nemajetkové újmy. Nadto nelze přehlédnout, že tvrzená neúplnost skutkových zjištění je i ústavní stížností zmiňována jen ve velmi obecné a víceméně neurčité poloze, aniž by bylo dostatečně patrné, proč by ku příkladu měly být opakovány "výsledky svědků navržených před soudem I. stupně" případně co by z takto doplněného dokazování mělo být (nově) zjištěno .

Neobstojí proto tvrzení stěžovatele, že by řízení před obecnými soudy bylo zatíženo procesními vadami, jejichž důsledkem by byla nesprávná (neúplná či rozporná) skutková zjištění.

Obdobně je tomu i co do právních závěrů, k nimž ve svých rozhodnutích dospěly obecné soudy; tak především z jejich rozhodovacích důvodů (odůvodnění rozhodnutí) nikterak nevyplývá, že by tato rozhodnutí byla založena na "presumpci nevinny", jak v obsírném výkladu tvrdí stěžovatel ve zřejmé snaze udržet svou konstrukci, dle níž je posuzované jednání (vedlejšího účastníka) "hodnotitelné jako podvod, neboť se jej (vedlejší účastník) dopustil s úmyslem zkrátit své daňové a poplatkové povinnosti...", případně, že se jím "dopustil též nekalé soutěže, neboť porušil rovnost postavení podnikatelů před zákonem, zejména jejich rovnost v daňových a poplatkových povinnostech".

Bez ohledu na to, že v citáty naznačených vývodech stěžovatel v ústavní stížnosti svérázným způsobem zachází s některými znaky skutkových podstat především trestných činů, je zřejmé, že v nich zcela přehlíží, že o tom, zda někdo spáchal trestný čin a jaký, nerozhoduje

subjektivní náhled jednotlivce, ale výlučně orgány k tomu z Ústavy a ze zákona povolané (čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb. , čl. 39 Listiny základních práv a svobod); případný nesouhlas s autoritativním (a pravomocným) rozhodnutím těchto orgánů je přirozeně zcela nerozhodný a z hlediska materie posuzované v tomto řízení nemůže ani založit důvod pro vyvinění z odpovědnosti za (neoprávněný) zásah do zákonem chráněných hodnot jiných subjektů.

Inkriminované výroky stěžovatele, jak jím byly publikovány tiskem, posoudily obecné soudy - stručně shrnuto - jako nepravdivé a zasahující protiprávním způsobem do osobnostní sféry vedlejšího účastníka, tj. jako natolik difamující (§ 13 odst. 2 o. z.), že v jejich výrazech (daňový podvodník, okradl stát, člověk s kriminální přítomností apod.) byly shledány zákonné podmínky pro přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích a neztotožnily se tak s tvrzením stěžovatele, že by je bylo možno označit za výraz oprávněné kritiky (protiprávního) jednání vedlejšího účastníka; protože obecné soudy - zejména odvolací soud - své skutkové i právní závěry v souladu se zákonem dostatečným způsobem vyložily (§ 157 odst. 2 o. s. ř.); neshledal Ústavní soud dostatek důvodů, aby na těchto závěrech cokoli změnil.

Ve svých tvrzeních v ústavní stížnosti má stěžovatel zřejmě za to, že ústavně zaručené svobody plynoucí z Listiny základních práv a svobod (čl. 15 a 17) jsou zcela neohraňované a tudíž v tomto slova smyslu absolutní a dále, že nejsou nikterak vázány formou, jíž se navenek projevují; téže stěžovatele, že - ve vztahu k ústavně zaručené svobodě projevu a právu vyjadřovat své názory (čl. 17 odst. 1, 2 Listiny základních práv a svobod) - "myšlenka a názor člověka mohou být svobodné pouze za předpokladu, že nebudou nikým a ničím regulovány" je očividně mylná. V daných souvislostech totiž svoboda (projevu a vyjádření vlastních názorů) nemá charakter filosofické kategorie, ale jako pojem ústavněprávní při své aplikaci na konkrétní skutkový základ podléhá obvyklým zásadám a pravidlům právní interpretace; inkriminované výroky publikované stěžovatelem tiskem v jeho komentářích (článcích jak dříve byly označeny) z převážné míry nemají skutkově informační hodnotu a pokud ano (... "upozornil jsem na jeho nejnovější podvod: za 14 měsíců okradl (vedlejší účastník)... náš stát pomocí daňových podvodů o částku téměř čtyř milionů korun"), ukázaly se tyto informace v řízení před obecnými soudy jako nepravdivé, zatímco ve zbytku jde již jen o (nadsazeně) emocionální soudy (člověk s kriminální přítomností, daňový podvodník apod.), aniž by však pro ně bylo lze shledat přiměřený podklad ve skutkovém základu posuzované věci.

Nikoli tedy kritika, že (vedlejší účastník) "porušoval zákon o zaměstnanosti a tím ukrátil státní rozpočet", ale způsob interpretace tvrzených faktů je, a to bez ohledu na to, zda a případně s jakým výsledkem (vůči vedlejšímu účastníku) proběhlo trestní stíhání (a i v řízení před obecnými soudy byl), "předmětem sporu".

Bylo již řečeno, že ústavně zaručené svobody, jichž se stěžovatel v ústavní stížnosti dovolává, jako ústavněprávní kategorie nemají absolutní platnost; ústavně zaručené právo vyjadřovat své názory (čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod) bez ohledu na případně možné omezení zákonem (čl. 17 odst. 4 Listiny základních práv a svobod) je již obsahově omezeno právy jiných, ať již tato práva plynou jako ústavně zaručená z ústavního pořádku republiky (kupř. práva daná čl. 10 Listiny základních práv a svobod) či z jiných zábran daných zákonem chránících celospolečenské zájmy či hodnoty (kupř. §§ 205 , 206 aj. tr. z.); leč nejen tato obsahová omezení mohou právo vyjadřovat názory zbavit jeho ústavní ochrany, neboť i forma, jíž se názory navenek vyjadřují, je úzce spjata s ústavně zaručeným právem, k němuž se upíná. Řečeno jinými slovy, vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany.

Na nutnosti dbát těchto zásad nic nemění skutečnost, že jistá část tisku má sklon před fakty

(ověřenými skutečnostmi) dávat přednost síle výrazů, jimiž "své názory" tlumočí; jestliže tak zasáhne do ústavně či zákonem chráněných zájmů (práv) jiných, musí být připravena nést z takových jednání důsledky.

Z takto rozvedených důvodů proto Ústavní soud shledal napadená rozhodnutí obecných soudů souladná s ústavním pořádkem republiky a i z hlediska ochrany ústavně zaručených základních práv pokládá za jím odpovídající závěr, že za oprávněnou lze pokládat jen takovou kritiku, "která je přiměřená co do obsahu a formy, vychází z pravdivých podkladů a nevybočuje z hranic nutných k dosažení svého účelu"; protože pak ani v řízení před obecnými soudy ani v jejich rozhodnutích nebylo shledáno jiné porušení ústavních zásad, nezbylo než o posuzované ústavní stížnosti jako nedůvodné rozhodnout zamítavým výrokem (§ 82 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb.).

V Brně dne 10. 7.. 1997